

**Пічкур М. О. –
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини**

ОВОЛОДІННЯ ЗАСОБАМИ КОМПОЗИЦІЇ – ОБ'ЄКТИВНА ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ДИЗАЙНЕРА

Творчий аспект професійної підготовки дизайнерів досліджували С. Вишневська, В. Козленко, Н. Комашко, В. Михайленко, В. Сидоренко, В. Шинкаренко та інші науковці. У сучасній дизайн-освіті акцент ставиться на формуванні художньо-творчої компетентності майбутніх фахівців. У цьому процесі провідна роль належить композиції. Оволодіння нею на заняттях з рисунку, живопису, декоративно-прикладного мистецтва й комп'ютерної графіки дає змогу студентам формувати художню майстерність і творчо самореалізовуватися.

Класичним творам образотворчого мистецтва, як правило, характерна канонічна триєдність компонентів: концепту (ідеї, змісту, сюжету), композиційної структури й художньо-технічна майстерність виконання в матеріалі. Гармонійно синтезовані зовні, саме ці складники найповніше розкривають художньо-творчу компетентність митця. Так, наприклад, художня ідея твору (концепт) відображає світоглядне кредо майстра, структура композиційної побудови, виявляє його творчі здібності, а вдала реалізація авторського задуму в матеріалі засвідчує художню майстерність автора.

Отже, художньо-творчу компетентність загалом можна окреслити як універсальну характеристику особи митця, який дотримується законів, грамотно використовує засоби й прийоми гармонізації твору та постійно вдосконалює свою майстерність.

Щодо художньо-творчої компетентності дизайнера, графіка чи живописця, то загальна сутність її полягає в специфіці складання

й пов'язання частин твору в гармонійну цілісність. Саме цей вид інтелектуальної діяльності системно охоплює високорозвинені абстрактне, логічне, креативне й образне мислення, сукупність умінь за законами гармонії структурно організувати площину, об'єм, простір і середовище. У зв'язку з цим варто погодитися з дефініцією творчої компетентності дизайнера, поданої в дослідженні Н. Комашко, яка полягає в «здатності й готовності до дизайн-проекування, залежних від розвиненості художньо-творчих інтенцій і здібностей, ступеня оволодіння дієвими знаннями з формотворення, методикою креативного пошуку, образною мовою пластичного мистецтва й технологією художніх матеріалів, що зумовлює ефективність професійної діяльності» [2, с. 14]. Як бачимо, місце композиції в структурі цього поняття провідне.

У теорії образотворчого мистецтва категорія композиції усталено розуміється як будова художнього твору й організуюче начало, яке поєднує та зводить усі елементи твору до змістової й образотворчої єдності ідеї (в образній формі), що виражає світосприйняття художника. Однак за різновидами образотворчого мистецтва визначається й специфіка композиції. Так, в архітектурі – це творчий процес, сукупність дій і рішень, спрямованих на поєднання окремих частин простору в єдину цілісну об'ємно-просторову структуру. У дизайні – гармонізація форми виробу, у ході якої визначають і приводять до єдності всі характеристики форми (розміри, пропорції, ритмічну структуру, фактуру, колір, матеріально-просторове вирішення). У фотомистецтві – система малюнка, зображувальний лад знімка, створеного художником. У живопису – форма й засіб організації твору мистецтва та вираження змісту. Відповідно до цього розрізняється площинна, фронтальна, об'ємна й глибинно-просторова типи композиції [3, с. 176–177].

Для кожного виду пластичного мистецтва властиві певні виражальні засоби композиції, варіативність використання яких є умовою появи новизни й оригінальності художнього твору.

У літературі з теорії композиції нерідко плутають чи ототожнюють поняття закону й правила композиції. Різні автори виокремлюють такі закономірності композиції, що не відповідають категорії закону як форми всезагальності. Ураховуючи це, доцільно погодитися з п'ятьма законами композиції, які обґрунтував Ф. Ковальов: 1) цілісності (неподільність композиції); 2) пропорцій (співвідношення частин і цілого); 3) ритму (повторення або чергування частин цілого); 4) симетрії й асиметрії (розташування частин цілого); 5) композиційного центру (виділення головного в цілому; центр, навколо якого об'єднано частини цілого). Автор підкреслює, що ці закони діють у будь-якому творі мистецтва, незалежно від часу й місця його створення [1, 46–47]. Це положення слід визнати об'єктивним, адже закони композиції зумовлюють організацію, а також виступають засобом вираження змісту й упорядкованості твору. Дотримання цих законів вимагає грамотного використання виражальних засобів композиції, котрі умовно можна класифікувати на універсальну (контраст, нюанс, статика динаміка, масштаб, баланс тощо), зображувальну (лінія, пляма, штрих, колір, світло тінь, перспектива та ін.) й пластично-формальні групи (геометрія форми, об'єм, пластика, рельєф, фактура, текстура). На нашу думку, оволодіння цими засобами є об'єктивною передумовою процесу формування художньо-творчої компетентності майбутнього дизайнера.

Список використаних джерел:

1. Ковалев Ф. В. Золотое сечение в живописи : [Учеб. пособие] / Ф. В. Ковалев. – К. : Вища шк., 1989. – 143 с.
2. Комашко Н. В. Формування творчої компетентності майбутніх дизайнерів у процесі вивчення комп'ютерної графіки : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук, спец. : 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти / Н. В. Комашко. – Черкаси, 2011. – 20 с.
3. Шорохов Е. В. Композиция : [Учебник] / Е. В. Шорохов. – М. : Просвещение, 1986. – 207с.